

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

У статті здійснено аналіз адміністративної відповідальності, надаються пропозиції щодо вдосконалення адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин і породи тварин.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, сорти рослин, порода тварин, селекційні досягнення, удосконалення адміністративного законодавства.

**Савіцька
Вікторія
Валентинівна,**

*аспірант кафедри
адміністративного
права
Київського національ-
ного університету
імені Тараса
Шевченка*

Адміністративна відповідальність, або відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень у сфері охорони прав на сорти рослин, є важливою складовою забезпечення правопорядку. У питанні адміністративної відповідальності за незаконне використання прав на сорти рослин, привласнення авторства на цей об'єкт або інше умисне порушення прав на сорти рослин особливу роль відіграє Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Питання, пов'язані з практикою вирішення справ у конфліктах, що виникають із захистом прав інтелектуальної власності, із застосуванням судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення та з адміністративною відповідальністю у сфері інтелектуальної власності, не часто є предметом узагальнення застосування розгляду судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності. Останній раз таке узагальнення (ст. 51–2, 164–9 КУпАП) відбулося 2006 року [1; 2].

Мета цієї статті полягає у встановленні особливостей адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин і розробленні пропозицій з удосконалення законодавства в цій сфері.

Проблемні питання, пов'язані з адміністративною відповідальністю за порушення прав на сорти

рослин, досліджувалися у працях О. Головкової, О. Пічура, О. Погрібного, М. Пушкар, О. Світличного, О. Тандира та ін., де вирішувалися важливі, але окремі аспекти зазначеної проблеми. Питання адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти у вітчизняній науці розглядаються фрагментарно.

Упродовж тридцяти років після того, коли було ухвалено цей Кодекс, в адміністративно-правовій та спеціальній літературі питанню адміністративної відповідальності приділяється підвищена увага. Проблема підвищення соціальної ефективності адміністративної відповідальності в регулюванні суспільних відносин у сучасних умовах є досить актуальною, вагомою, а також своєчасною та вимагає фундаментальної наукової розробки [3; 57, с. 198].

У контексті дослідження інституту адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності зазначимо, що за цей період у КУпАП було внесені статті, склади яких містять правопорушення за незаконне використання чи інше порушення різних об'єктів права інтелектуальної власності. Першою статтею, яка була пов'язана з охороною об'єктів права інтелектуальної власності і якою було доповнено чинний КУпАП, стала ст. 51–2.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» Законом України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України» від 25 лютого 1994 р. чинний КУпАП було доповнено ст. 51–2 «Порушення

прав власника патенту на сорти рослин» [4].

У подальшому Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 7 лютого 1997 р. у ст. 51–2 фразу «до двох мінімальних розмірів заробітної плати» було замінено на «від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян», а «до п'яти мінімальних розмірів заробітної плати» – на «від семи до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [5]. Проте це були не останні зміни, коли мова йде про статтю 51–2 КУпАП. Зі зростанням ролі та значення інтелектуальної власності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності» від 5 квітня 2001 р. статтю було доповнено багатьма об'єктами інтелектуальної власності, зокрема такими, як авторські права і суміжні права, об'єкти промислової власності тощо [6].

Унаслідок внесених змін змінилася і назва статті, яка і на сьогодні має назву «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», передбачаючи адміністративну відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності.

За наведеного видно, що, приймаючи законодавчі акти, якими встановлювалася адміністративна відповідальність за порушення суб'єктивних прав власника патенту на сорти рослин,

законодавець у ст. 51–2 КУпАП установив адміністративну санкцію у вигляді накладення штрафу на громадян (до двох мінімальних розмірів заробітної плати) і на службових осіб (до п'яти мінімальних розмірів заробітної плати).

У подальшому Законом України від 7 лютого 1997 р. у ст. 51–2 КУпАП було внесено зміни, які полягали в суттєвій зміні визначення розміру адміністративного штрафу, насамперед «в переході від конкретно визначеного грошового розміру до оперування поняттям мінімальної заробітної плати, що насамперед було викликано станом економічного розвитку України у той період, високими показниками інфляції, що зумовило перехід до загальних понять при визначенні розміру штрафу як виду адміністративних стягнень. Так, спочатку відбувся перехід від конкретно визначеної суми штрафу до використання поняття мінімальної заробітної плати, а в подальшому – до поняття неоподаткованого мінімуму доходу громадян» [7, с. 38].

Як нами вже наголошувалося, питання, пов'язані з практикою вирішення справ у конфліктах, що виникають із захистом прав інтелектуальної власності, застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення, та адміністративною відповідальністю у сфері інтелектуальної власності, нечасто є предметом розгляду судами України.

В. Колпаков звертає увагу на те, що питання про поняття адміністративної відповідальності, її зміст й обсяг дотепер залишаються одними

з найбільш суперечливих в українській адміністративно-правовій науці. Активність дискусій щодо названої правової категорії значною мірою зумовлена, по-перше, широтою застосування терміна адміністративна відповідальність в юридично-науковій, правозастосовній, загальноосвітній сферах і на побутовому рівні, по-друге, подвійною позицією законодавця, який використовує цей термін у численних нормативних актах, але не дає його визначення [8, с. 75].

Підставою такого твердження є відсутність законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність», а тому всі дефініції адміністративної відповідальності мають дослідницький характер. Незважаючи на певні відмінності, реальна адміністративна відповідальність за незаконне використання сорту рослин, привласнення авторства або інше порушення прав на цей об'єкт настає за наявності певних підстав. Такими зокрема є нормативні та фактичні підстави, що взаємопов'язані між собою.

Нормативними підставами є наявність законодавчих норм, які визначають порушення прав сорту рослин об'єктом проступку, суб'єктів відповідальності та юрисдикційної діяльності, порядок притягнення до адміністративної відповідальності, накладання штрафу, конфіскації тощо.

Згідно зі статтею 51–2 КУпАП порушення прав на сорт рослин як об'єкт права інтелектуальної власності полягає в незаконному використанні цього об'єкта, привласнення авторства на цей об'єкт або

інше умисне порушення прав на цей об'єкт, що охороняється законом, і тягне за собою накладання штрафу з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Об'єктом цього правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин, визначені у ст.ст. 37, 39 та 39¹ Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»[9].

Крім норм спеціального законодавства, право інтелектуальної власності на сорти рослин захищається в цивільно-правовому, господарсько-правовому та кримінально-правовому порядку. Об'єктивна сторона цього порушення полягає в незаконному використанні сорту рослин, привласнення авторства на цей об'єкт або інше умисне порушення прав на цей об'єкт, що охороняється законом. Тобто адміністративне правопорушення може бути вчинено у трьох можливих формах: незаконного використання сорту рослин; привласнення авторства на сорт рослин; інше умисне порушення права на цей об'єкт. Склад правопорушення сформульовано як матеріальний. Адміністративна відповідальність настає в разі коли зазначені дії не спричинили матеріальної шкоди у великому розмірі. Матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо її вартість у двісті і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян. У такому разі суб'єкт правопорушення мусить нести кримінальну відповідальність, передбачену ст. 177 КК України, згідно з якою

злочин вважається закінченим з моменту настання матеріальної шкоди у великому розмірі. Тобто незаконне використання прав на сорт рослин, яке не потягло вказаних наслідків, тягне адміністративна відповідальність за ст. 51–2 КУпАП.

Крім ст. 51–2, чинний КУпАП містить й інші статті, норми яких передбачають адміністративну відповідальність за незаконне використання інших об'єктів права інтелектуальної власності. Зокрема до таких відносимо норми ст.ст. 156–3, 164–3, 164–6, 164–9 КУпАП.

З часу внесення вказаних статей до КУпАП до кожної з них було внесено відповідні зміни і доповнення, а до деяких – неодноразово. З цього приводу Ю. Кругул наголошує, що адміністративне законодавство є найбільш динамічним і нестійким, особливо в умовах проведення адміністративної реформи в Україні, що зумовлює підвищену увагу до змін і доповнень до чинного законодавства, а також до його вивчення [10, с. 3].

Таким чином, норми ст. 51–2 КУпАП, крім адміністративної відповідальності щодо порушення прав на сорт рослин, установлюють відповідальність за порушення прав щодо інших об'єктів права інтелектуальної власності у випадках, вказаних у ст. 51–2, яка міститься у главі 6 особливої частини КУпАП і має назву «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність». Інші склади правопорушень, що посягають на окремі об'єкти права інтелектуальної власності, містяться у главі 12 особливої частини КУпАП, яка має назву «Адміністративні правопорушення

в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності».

Наведене свідчить, що структура адміністративних правопорушень у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності не зовсім упорядкована і розміщена в різних Главах особливої частини КУпАП.

На нашу думку, включення сорту рослин як об'єкта інтелектуальної власності поряд з іншими об'єктами права інтелектуальної власності, зокрема авторським правом і суміжними правами, є недоцільним. Це стосується не тільки сорту рослин, але й іншого об'єкта права інтелектуальної власності, діяльність якого пов'язана селекційними досягненнями у тваринництві, – породи тварин.

З приводу включення того чи іншого об'єкта права інтелектуальної власності до цієї чи статті КУпАП в адміністративно-правовій науці існують різні погляди. Наприклад, О. Тандир звертає увагу, що на відміну від ст. 420 ЦК України ст. 51–2 КУпАП не містить вказівки на те, що такий об'єкт інтелектуальної власності, як порода тварин, підлягає адміністративно-правовій охороні. На його думку, перелік об'єктів інтелектуальної власності, наведений у ст. 51–2 КУпАП, не є вичерпним з огляду на приписку законодавця «тощо», яку слід розуміти як «інші об'єкти права інтелектуальної власності». На думку автора, відсутність у ст. 51–2 КУпАП такого об'єкта інтелектуальної власності, як порода тварин, є однією з підстав, що в разі порушення прав на цей об'єкт особу може бути не притягнуто до відпові-

дальності. Тобто така особа може не нести адміністративну відповідальність за ст. 51–2 КУпАП. Він зазначає, що такий підхід законодавця до норми статті, якою не передбачено адміністративну відповідальність конкретного об'єкта права інтелектуальної власності, негативно позначається у правозастосовній діяльності [11, с. 154].

Що стосується адміністративної відповідальності за такий об'єкт права інтелектуальної власності, як порода тварин, то О. Тандир наголошує, що ні норми цивільного законодавства, ні норми Закону України «Про племінну справу у тваринництві» не містять визначення цього поняття. Натомість ст. 1 цього Закону містить визначення поняття селекційного досягнення як створеної в результаті цілеспрямованої творчої діяльності групи племінних тварин (порода, порідний тип, лінія, родина тощо), яка має нові високі генетичні ознаки і стійко передає їх нащадкам [11, с. 155].

Отже, процес реформування законодавства про адміністративну відповідальність вимагає якісно нових поглядів на зміст цього інституту та його місце в механізмі державного управління. Слід позбутися застарілих догм, які тривалий час чинили вплив на розвиток цього інституту. Орієнтація на побудову ринкових відносин у державі, на пріоритет прав людини, на нове розуміння ролі держави в житті суспільства потребує відповідного врахування при розробці норм, які складають інститут адміністративної відповідальності [7, с. 43].

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що адміністративна відповідальність за порушення селекційних досягнень у рослинництві (сорт рослин), а також селекційних досягнень у тваринництві (порода тварин) підлягає вдосконаленню.

З урахуванням особливостей нормативно-правового регулювання селекційних досягнень в адміністративному законодавстві таких об'єктів права інтелектуальної власності, як сорти рослин і порода тварин, з метою вдосконалення чинного адміністративного законодавства пропонуємо внести до глави 6 КУпАП ст. 51–3 «Порушення у сфері селекційних досягнень» такі зміни:

«Порушення законодавства у сфері селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (сорт рослин і порода тварин), що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення».

Список використаних джерел:

1. Узагальнення застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (ст. 51–2, 164–9 КУпАП) // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 4(68). – С. 24–32.
2. Узагальнення застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (ст. 51–2, 164–9 КУпАП) //

Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 5(69). – С. 20–34.

3. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і фак. / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.]; за ред. Ю. П. Битяка. – Х.: Право, 2001. – 528 с.

4. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» : Закон України від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 237.

5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу : Закон України від 7 лютого 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 14. – Ст. 114.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності : Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 117.

7. Марфіна Н. В. Адміністративна відповідальність за порушення лісового законодавства : дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Н. В. Марфіна. – К., 2007. – 215 с.

8. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

9. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21 квітня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 21. – Ст. 218.

10. Кругул Ю. І. Адміністративне право України : навч. посіб. (практикум) / Кругул Ю. І. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 191 с.

11. Тандит О. В. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів інтелектуальної власності : дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О. В. Тандит. – К.: НУБіП України, 2013. – 199 с.

Савицкая В. В. Пути усовершенствования административной ответственности за нарушение селекционных достижений.

В статье осуществлен анализ административной ответственности, вносятся предложения по усовершенствованию административной ответственности за нарушение прав на сорта растений и породу животных.

Ключевые слова: административная ответственность, сорта растений, породы животных, селекционные достижения, совершенствование административного законодательства.

Savitska V. V. Ways to improve administrative responsibility for violation of selection achievements.

In the article we have carried out the analysis of administrative responsibility, have introduced the suggestions for improvement of administrative responsibility for violation of the rights for plant varieties and animal breeds.

Key words: administrative responsibility, plant varieties, animal breeds, selection achievements, the improvement of administrative law.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2015